

Riječ urednika

Poštovani čitatelji,

ovaj broj časopisa posvećujemo našem dugogodišnjem suradniku, uglednom znanstvenom i javnom djelatniku, umirovljenom profesoru Filozofskog fakulteta Družbe Isusove u Zagrebu, dominikancu o. Tomi Verešu, koji je nedavno proslavio svoj sedamdeseti rođendan. Naš je jubilarac i sam aktivno sudjelovao na znanstvenom skupu što ga je u ožujku prošle godine, njemu u čast, priredio spomenuti Fakultet. Neka predavanja s toga skupa objavljujemo u ovom broju. Verešov prilog iz praktične filozofije, zajedno s prilogom koji govori o odnosu Crkve i države u nas, neka i nama budu poticaj za kratko promišljanje naše sadašnje političke zbilje.

Već je oštromni filozof Aristotel ustvrdio da je čovjek po naravi zoon politikon – političko biće. Čovjek se, naime, tek u zajedništvu s drugim ljudima može u punini ostvariti na materijalnom i duhovnom području. Ta opća usmjerenost prema sveukupnom samoostvarenju, zajednička svim ljudima, formalni je princip društvenoga života a svoj adekvatan, institucionaliziran izraz pronalazi u državi.

Prema državi građanin ima dužnosti. Pod tim se ne misli samo na plaćanje poreza ili pak sudjelovanje u obrambenom ustroju zemlje. U istinskom demokratskom društvu svaki je čovjek po svojoj socijalnoj naravi pozvan na aktivno oblikovanje političke zajednice, od najnižih pa sve do najviših razina čitave zemlje. U tom smislu i Drugi vatikanski sabor upozorava na pravo i dužnost slobodnih izbora, na suradnju u upravljanju kao i na kritiku i nadzor državne vlasti. Građani uistinu moraju savjesno ispunjavati svoje dužnosti jer u protivnom razaraju sustav koji im više ne može jamčiti svoju svrhu, tj. njihovo vlastito samoostvarenje. Ako građani utajuju porez, onda nužno trpi štetu odgojni, školski, socijalni i sigurnosni sustav. Ako se samo neznatan broj građana odazove na izbore, a što je danas općeniti trend ne samo u nas, onda zaista ne postoji velika šansa da u tijela vlasti uđu oni najbolji ili kako su to stari političari Grci običavali reći – najkreposniji.

Državna zajednica po svojoj naravi pretpostavlja vlast ili autoritet. Skladna težnja mnogih prema zajedničkom cilju nije, naime, moguća bez jednog čimbenika koji svime upravlja. Vlast, dakle, mora imati i ovlast odrediti sredstva i zadaće za postizavanje zajedničkog cilja. Zakonita državna vlast ima veliko značenje i zbog same činjenice što pojedinci često žele doći do vlastite koristi na nemoralan način. Državna se vlast, dakle, temelji ili izvire iz odgovornosti za ostvarenjem bitnih životnih ciljeva cijele zajednice.

Državna vlast ili autoritet pravo je posebne vrste budući da je riječ o vlasti nad osobama, a ne nad stvarima. No, ipak, u zastupničkoj demokraciji to je vlast jednakih nad jednakima. Izborima se, naime, narod ne odriče svoga prava na sudjelovanje u vlasti, tj. u upravljanju državnim poslovima. To se pravo zadržava i ostvaruje do novih izbora nadziranjem državničke djelatnosti izabranih zastupnika, koji u svojoj službi ostaju odgovorni narodu. Oni trebaju upravljati zajedno s narodom, a ne odvojeno od njega. U tom su smislu obnašatelji državne vlasti moralno obvezatni solidarno dijeliti i materijalnu sudbinu svoga naroda, posebice ako je ona – kao što je to slučaj u nas – nezavidna. Nesrazmjerno visoke plaće i mirovine državnih službenika te rasipnički banketi financirani iz državnoga proračuna stvaraju u narodu nepovjerenje i zazor. Narod ima pravo od svojih predstavnika zahtijevati obnašanje vlasti na način služenja. Od državnih se službenika u skladu s njihovom službom zahtijeva i otmjeno iuglađe no ponašanje. Od njih se, također, očekuje odlučnost u provođenju prepoznatljive državne politike, posebice kad je riječ o međudržavnim odnosima u kojima se moraju štiti vlastiti interesi – upravo kao što to svi čine! Tako se, uostalom, i stječe državni ugled.

Većina narodâ na ovom našem starom kontinentu veoma je osjetljiva i ljubomorna na vlastitu povijest, osobito ako su za svoju opstojnost morali podnositi žrtve života. Ne izaziva li sumnju upravo činjenica što se hrvatskom narodu spočitava i zabranjuje ono što je u drugih sasvim razumljivo? Stvara se, naime, snažan dojam da nam se u posljednje vrijeme nameće brisanje spomena (damnatio memoriae) za koje smo bili uvjereni da je ipak zauvijek pitanje prošlosti. Narodu se, također, na temelju kojekakvih izjava i napisa nerijetko nameće mišljenje da je obrana i stvaranje suverene države bila posve sumnjiva rabota. Stoga je razumljivo da će svi oni koji su ratom bili teško pogođeni te najveći dio onih koji su u obrani časno sudjelovali biti teško uvrijeđeni. Osim toga, o našoj nedavnoj prošlosti potrebno je napokon početi objektivnije govoriti. Kao što je, naime, poznato, država se nije stvarala u normalnim uvjetima nego usporedno s obranom, oslobađanjem i obnovom zemlje. Bilo je promašaja, ali i uspjeha o kojima bi trebalo puno više govoriti.

Izgradnja državne zajednice nije nimalo lagan posao. Neka stoga građani budu savjesni u ispunjavanju svojih dužnosti a državna vlast neka se, u inače plemenitom ali teškom i odgovornom političkom umijeću, potruđi u ostvarivanju programa zbog kojeg su je građani birali.

p. Ivan Šestak, SJ